

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XXXVI

Уређивачки одбор

*др Даринка Гортан-Премж, др Ирена Грицкат, др Милка Ивић, др Павле Ивић,
др Радослав Катичић, Блаже Конески, др Тине Логар, др Александар
Младеновић, др Асим Пецо, др Митар Пешикан, др Живојин Станојчић*

Главни уредник

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1980

DEFINICJE SEMANTYCZNE CZASOWNIKÓW DENOMINALNYCH¹

Zgodnie z przewidywaniami, analiza dalszych czasowników poszerzyła nieznacznie, bo tylko o dwie, proponowany uprzednio zestaw funkcji.

Przeciwwrotna i przeciwsymetryczna funkcja $f_{pars} \langle x, x_1 \rangle$ okazała się konieczna w wypadku formacji pochodzących od BRUSH, CHEEK, HAND, FILLING i in., gdzie oznacza specyficzne „posiadanie” części przez całość, a w omawianym materiale część ciała istoty żywej. Np. *POLICZKOWAĆ*

def $((x_1 \text{ fung } ((x \text{ Ch}_{est}) \text{ pars } x_2)) \text{ caus } Z)_{100} \text{ y } x_1$ z jakichś powodów Z zachowuje się w określony sposób w stosunku do czyjegoś (x_2) policzka (x), policzka będącego częścią x_2 (posiadanego przez x_2): *Usłyszawszy tę obelgę, spoliczkował go po wykrzywionej szyderstwem twarzy.* Jest to oczywiście, mocno akcentowane syntaktycznie (przez nałożenie przez język blokady strukturalizacji wbudowanego argumentu *policzek*) zachowanie x_1 w stosunku do x_2 , czyli osoby, która ten policzek ma, posiada. Funkcja ta, odzwierciedlając mereologiczną relację między inalienabilną częścią i całością, nie może być mylona, po pierwsze z predykatem ‚być właścicielem’ oraz po drugie - z całą klasą predykatów typu ‚być bratem/matką’ itp., aczkolwiek wszystkie one mogą i często się wyrażają czasownikiem *mieć*. Predykaty te reprezentują relacje na różnych parach uporządkowanych. Jeżeli *pars* funkcjonuje na parze $\langle x, x_2 \rangle$, to ‚posiadać’ jest zadane na parze $\langle x_2, x \rangle$. Na tej samej parze, co *pars*, funkcjonuje ‚być posiadanym’, czyli konwers ‚posiadać’. Predykaty ‚brat’, ‚siostra’, itp. są zupełnie nieporównywalne ze względu na symetrię

¹ Niniejszy artykuł jest kontynuacją artykułu: K. M. Solecka, K. Termańska, Próba definicji semantycznych, *Južnoslovenski Filolog* 1979 (w druku), prezentującego metodę opisu semantycznego przyjętą dla Słownika Czasowników Denominalnych w Językach Słowiańskich, którego zeszyt dyskusyjny został oddany do druku. Metajęzykiem tego Słownika jest język angielski, stąd biorą się nominalne hasła prezentowanych definicji semantycznych. Cele i teoretyczne założenia Słownika są ponadto omawiane w: S. Karolak, K. M. Solecka, Od problematyki na denominalne glagoli vo makedonskiot jazik vo sporedba so drugite slovenski jazici, *Zbornik na trudovite od V naučna diskusija Ohrid* 28—31. VIII 1978, *Skopje* 1979, s. 71—75; K. M. Solecka, Semantičko-sintaksičkiot rečnik na denominalnite glagoli vo slovenskite jazici i negovoto značenje za slovenskite tipološki studii, *Zbornik na trudovite od VI naučna diskusija Ohrid* 27—30. VIII 1979 (w druku). Każda z wyżej wymienionych pozycji zajmuje stanowisko wobec samej koncepcji definicji semantycznych oraz bardziej szczegółowych problemów.

względnie antysymetrię wobec przeciwsymetryczności f_{para} . Jeżeli natomiast x jest matką x_2 , to dopiero o x_2 można powiedzieć, że *ma matkę*. Jest więc to relacja na tej samej parze, co 'być właścicielem', ale absurdem byłoby mówić, że x_2 jest właścicielem matki, a matka jest jego własnością². Równym absurdem byłoby sformułowanie, że *policzek jest własnością x_2* wobec naturalności stwierdzenia: x_2 *ma policzek*.

$F_{para}\langle x, x_1 \rangle$ to funkcja dotycząca wyłącznie części całości.

Wyrażenia typu *mieć brata/matkę* itp. w definicjach semantycznych od początku reprezentowane były konsekwentnie przez funkcję $f_{est}(x)/f_{est}\langle x, x_1, \dots, x_n \rangle$, v. B-OTHER, MOTHER³.

Treść właściwego posiadania oddaje funkcja $f_{poss}\langle x, x_1 \rangle$, o identycznych co poprzednia właściwościach relacyjnych. Chyba ten właśnie fakt jest przyczyną kontaminowania obu tych funkcji przez te same wyrażenia. Funkcja posiadania ma oczywiście konwers $\widetilde{f_{poss}}\langle x_1, x \rangle$, który oznacza właściwą treść 'bycia posiadany/własnością, należenia do'. Pojawiła się ona w formacjach utworzonych od GUEST, DAY, WINTER i in. Np. A ZIMOWAĆ⁴ *def* $((x_1 \text{ loc } (x_2 \text{ poss } x_3)) \text{ loc } (y \text{ W}_{est})) \text{ loc } y_1$ (x_1 znajduje się w x_2 , który jest własnością x_3 , spędzając tam okres zimy $|y|$, w miejscu i czasie y_1): *Maria raz tylko zimowała na wsi, w posiadłości swej dalekiej rodziny, a było to w zeszłym roku*.

W wypadku kilku czasowników stojących na granicy leksykalizacji, gdzie decyzja, czy uznać je za synchroniczne derywaty podstawy nominalnej, jest już arbitralna, uznano, iż w ich znaczeniu zawiera się predykat 'mówić', a jego leksykalny eksponent umieszczono w definicji. Predykat ten, prymarny dla całej klasy czasowników mówienia jest elementem wspólnym tej klasie, inkluzywnym dla wszystkich pozostałych. Czasowniki, w których definicje został wprowadzony, stanowią część wspólną branych pod uwagę klas: są to więc denominalne verba dicendi, których rzeczownikową podstawę stanowią nomina concreta, np. POPE, THROAT i inne. Czasowniki o powyższych podstawach, rozmaicie wkomponowanych w ich strukturę semantyczną, mają charakterystyczną dla czasowników mówienia składnię. Np. C POPUVA (macedoński), POPOVATI (serbskochorwacki) *def* $((x_1 P_{est}) (\text{sim } ((x P_{est}) \text{ Speak of } x_2)) x_3) \text{ loc } y$ (x_1 nie będąc popem zachowuje się podobnie do popa w stosunku do x_3 mówiąc mu o x_2 // x_1 nie będąc popem mówi o x_2 do x_3 w sposób upodabniający go do popa (x), jak pop): *Čekam koga k'e počne da mi popuva za ne znam što, a toj molči; Vuk Mandušić i Vuk Mićunović započese s Hamzom kapetanom oko vjere nešto popovati*.

Podobny problem napotyamy przy formacjach od BRIDGE, gdzie pojawia się denominalne verbum movendi z wprowadzonym do definicji semantycznej predykatem 'przechodzić' (z typową dla czasowników ruchu

² Por. K. M. Solecka, Vonjazičnite relaciji i nivnite leksički eksponenti, Makedonski jazik 1977, przypis 5 et passim.

³ Por. K. M. Solecka, K. Terminiška, op. cit. Także hasło BROTHER w aneksie do niniejszego artykułu.

⁴ Wyznacznikami delimitacji znaczeń są kolejne, duże litery alfabetu: A, B, C, ...

składnią): G *MOSTITI*(sch) *def* $((x_1 \text{ Go across } (x_2 \text{ } \overset{\sim}{\text{loc}} (x_{B_{est}}))) \text{ sim } (x_1 \text{ Go across } (x_2 \text{ } \overset{\sim}{\text{loc}} (x_{B_{est}})))) \text{ loc } y (x_1 \text{ przechodzi przez } x_2, \text{ nad którym nie ma mostu } (x), \text{ tak jak przechodzi przez } x_2, \text{ nad którym jest most } (x))$: *Kad na vodu valovitu dodu, na sedam je mjesta premostiše. Oni su premostili tu reku. Kud jedva zvjere mosti preko rupa, kiloviti Natko lakom nogom stupa.*

Innym elementem leksykalnym, który wyjątkowo pojawił się w definicjach semantycznych, jest przyimek. Przyimki znalazły się w definicjach derywatów HAND, w których podstawę derywacji stanowiło nie nomen, a wyrażenie przyimkowe, np. A *DORUČITI* (czeski), *DORĘCZAĆ* (polski) *def* $(x_1 \text{ caus } ((x_2 \text{ loc } (AD ((x_{H_{est}} \text{ pars } x_3))) \text{ fiat})) \text{ loc } y (x_1 \text{ sprawia, że } x_2 \text{ dociera DO ręki } (x) \text{ będącej częścią } x_3, \text{ w czasie i miejscu } y \parallel x_1 \text{ sprawia, że } x_2 \text{ trafia do rąk własnych } x_3))$: *Doručili jsme Pavlovi dopis, který mu napsala Mařenka; Nieznany przybysz doręczył Annie długo oczekiwaną przesyłkę.*

Definicje zostały także wzbogacone, sporadycznie zresztą, o pewną liczbę stałych logicznych. Do stosowanej już negacji i znaku konwersu doszły:

\wedge , \vee , \vee , \diamond . Wydawały się one elementem niezbędnym dla uwydatnienia bądź równoczesności (koniunkcja, v. DAY), bądź sumy logicznej (alternatywa, alternatywa łączna, v. PUMP), bądź rozłączności (ekskluzywa, alternatywa rozłączna, v. MATCHMAKER) składników struktury semantycznej. Znak \diamond (v. MINE), ewentualnie skombinowany z negacją (v. WINTER), używany jest zgodnie z konwencją przyjętą w logikach modalnych.

Ze względu na szereg haseł: MOTHER, CHOLERA, MISTER itd. wprowadzony został także cudzysłów w funkcji metajęzykowej, sygnalizowany w poprzednim artykule przykładem PANOWAĆ (MISTER).

Do listy stałych należy także *U*, czyli uniwersum, zbiór pełny, świat, rzeczywistość (v. WINTER, MINE, PUP)⁵.

Zmienna predykatowa *Q* dodatkowo orzekająca jakąś cechę danego argumentu, używana głównie przy metaforycznych znaczeniach werbalnych z funkcją *f_{stm}* (v. TSAR, KING, itd.)⁶, stała się podstawą przeprowadzenia delimitacji między znaczeniami czasowników posiadających w podstawie PUMP, gdzie pierwsze z nich to powodowanie przez użycie pompy zmiany miejsca cieczy lub gazu, a drugie, to powodowanie przez użycie pompy i zmianę miejsca cieczy lub gazu zmiany właściwości zbiornika, tj. odkształcenie go wskutek zmniejszenia lub zwiększenia ciśnienia⁷.

⁵ Wszystkie powyższe symbole stałych logicznych są użyte w odpowiednich hasłach słownikowych aneksu. PUP jest omówiony w poprzednim artykule.

⁶ Hasło TSAR w aneksie, KING w poprzednim artykule.

⁷ Podobnie zmienna *Q* pojawiła się w definicjach znaczeń czasowników o podstawie SALT, co jest zmianą w stosunku do stanowiska reprezentowanego wcześniej (por. definicję semantyczną czasownika SOLIĆ w poprzednim artykule: $((x_1 \text{ (us } (x_{S_{est}})) \text{ } x_2) \text{ caus } (x \text{ loc } (x_2 \text{ loc } y_1))) \text{ loc } y_2$). Zmianę tę podyktowało pojawienie się nowych formacji i znaczeń, wcześniej nam nieznanymi (głównie południowosłowiańskich), w których w sposób zdecydowanie bardziej oczywisty chodzi wyłącznie o zlokalizowanie soli czy czegoś przypominającego sól z pominięciem prymarnego znaczenia SOLIĆ (zmiana smaku). To co w polskim języku jest niemożliwe, tj. *solenie drogi*, czy *solenie piaskiem*, w macedońskim i serbsko-chorwackim pojawiło się w szeregu przykładach i stało się przyczyną wydzielenia nowych znaczeń oraz modyfikacji poprzedniej definicji:

Definicja semantyczna reprezentuje z założenia strukturę pełną, nasyconą. Ciężar rozróżnienia na człony strukturalizujące się obligatoryjnie czy fakultatywnie został przesunięty do schematu syntaktycznego, ponieważ sprawa różnego rodzaju redukcji polegających na mniej lub bardziej preferowanym syntaktycznie wypełnianiu lub nie — pewnych, semantycznie zawsze obligatoryjnych, pozycji typowego schematu, aczkolwiek łączy się bezpośrednio z charakterystyką predykatu, jest głównie sprawą powierzchni.

Przy konstruowaniu definicji natomiast należało rozstrzygnąć problem, które z elementów zdania zawierającego w swej pozycji centralnej verbum denominale należą do semantycznie niezbywalnych członów struktury predykatowo-argumentowej konstytuowanej przez ten predykat, w opozycji do członów luźnych, zawierających informacje dodane. Zagadnienie to rozwiązano traktując implikacje płynące z własności semantycznych danej konstrukcji jako ostateczną instancję. Niemniej postanowienia w tej kwestii ocierają się niejednokrotnie o arbitralność⁸. Zgodnie z tradycją *dativus comodi* nie jest traktowany jako argument w stosunkowo dużej klasie czasowników oznaczających wydawanie na świat młodych, gdzie mimo, że chodzi głównie o grupę zwierząt domowych i zdania typu *Ocielila mi się krowa*, wydają się być statystycznie najliczniejsze⁹, równie naturalne są zdania: *Wczoraj u sąsiadów ocielila się krowa.*, czy nawet: *Na pastwisku sąsiadów ocielila się krowa*¹⁰. W hasłach typu HERDSMAN uznano, że w zdaniach typu *Dzieci dawniej pastuszyły od wczesnej wiosny do późnej jesieni*, nie wypełniona jest pozycja *sobie*, ew. *swojej rodzinie*, która wypełnia się w zdaniach: *Latem pasterzył u bogatego gazdy ||w spółdzielni hodowlanej w Bieszczadach*. Pozycję tę uznano za argument struktury semantycznej¹¹. W hasłach JESTER, SNOB potraktowano jako argumentowe pozycje obserwatora, współuczestnika akcji, odbiorcy, który w dowolnej strukturze zdaniowej stanowi człon luźny

A SOLIĆ \underline{def} $((x_1 \text{ (us } (xS_{est})) x_2) \text{ caus } (x_2 Q_{est})) \text{ loc } y \text{ (} x_1 \text{ używając soli } (x) \text{ w sposób właściwy w stosunku do } x_2 \text{ powoduje pojawienie się dodatkowej cechy } Q \text{ w } x_2, \text{ w czasie i miejscu } y)$: *Matka soli zupę zazwyczaj solą czosnkową.*

C SOLITI (sch) \underline{def} $((((x_1 \text{ (us } (xS_{est})) x_2) \text{ caus } (x \text{ loc } x_2)) \text{ caus } Z) \text{ loc } y \text{ (} x_1 \text{ używając soli } (x) \text{ w stosunku do } x_2 \text{ powoduje, że } x \text{ jest w } x_2, \text{ czego przyczyną jest zdarzenie } Z, \text{ w czasie i miejscu } y)$: *Rastaljem . . . vosak posolili (su) tik do plamena da se sviječa sportje troši.*

D SOLI (m), SOLITI (sch) \underline{def} $((((x_1 \text{ (us } (x_2 \text{ sim } ((xS_{est}) Q_{est}))) x_3) \text{ caus } (x_2 \text{ loc } x_3)) \text{ caus } Z) \text{ loc } y \text{ (} x_1 \text{ używa } x_2, \text{ który jest podobny do soli } (x) \text{ pod względem cechy } Q, \text{ w stosunku do } x_3, \text{ czym powoduje, że } x_2 \text{ znajduje się w } x_3, \text{ czego przyczyną jest zdarzenie } Z, \text{ w czasie i miejscu } y)$: *Ja nasoli trpezata so brašno pred da se fajiš za rabota. Go nasoli lebot so brašno. Trese i nè soli so prav; Uzmite malo šecera pa posolite kriške.*

⁸ K. Polański, Pojęcie struktur wyjściowych i ich rola w składni, Problemy składni polskiej. Studia — dyskusje — polemiki z lat 1945—1970, s. 212-3

⁹ Według J. D. Apresjana: O sil'nom i slabom upravlenii (Opyt količestvennogo analiza), Voprosy Jazykoznanija 1964, 3, jedynie analiza statystyczna może rozstrzygnąć w wypadku tzw. słabej reakcji o przynależności członu „swobodnie“ dołączonego do struktury semantycznej danego predykatu.

¹⁰ CALF A $(x_1 \text{ caus } ((x C_{est}) \text{ loc } U)) \text{ loc } y$, por. PUP

¹¹ HARDSMAN $(xH_{est} x_1) \text{ loc } y \text{ (} x \text{ jest pastuchem } x_1, \text{ w czasie i miejscu } y)$

swobodny. Uznano, że transformacje nie naruszają struktury semantycznej. Np. przy częstej w języku polskim transformacji polegającej na zastąpieniu agensa osobowego instrumentem w mianowniku¹², np. w haśle PILOT₃, informacja o teźże transformacji jest dodatkowo wyspecyfikowana obok formuły syntaktycznej, nie rzutuując na definicję¹³.

Zastosowanie dziewięciu niezależnych od siebie (w znaczeniu: niesprowadzalnych jedna do drugiej) funkcji do wszystkich bez wyjątku haseł, świadczy tak o ich pełnej użyteczności, jak o dużych możliwościach manipulowania nimi. Nie to jednak wydaje się być ich najważniejszą zaletą, lecz płynąca z zastosowania ich możliwość wydobywania, znajdujących potwierdzenie w formalnym opisie syntaktycznym, niuansów znaczeniowych, które stanowią podstawę do podziału hasła. Zatem każde wydzielone znaczenie danego verbum posiada, obok charakteryzującej jego użycie formuły syntaktycznej wraz z wyspecyfikowanymi restrykcjami semantycznymi dla wyrażań argumentowych oraz, ewentualnie, regułami transformacji nie naruszającymi jego struktury semantycznej, swą własną definicję semantyczną.

Funkcje użyte w tych definicjach charakteryzują się dostatecznym stopniem ogólności, by żaden z pięciu uwzględnianych języków nie stanowił bariery dla ich zastosowania.

Podobnie jak w poprzednim artykule, dla zilustrowania też prezentowanych powyżej, podajemy definicje semantyczne ponad dwudziestu haseł słownikowych.

*

(BRUSH) ČETKA(m), SZCZOTKOWAĆ(p), ČETKATI(sch) *def* (x_1 (us ($x_{B_{est}}$)) (x_2 loc (x_3 pars x))) loc y (x_1 używa zgodnie z przeznaczeniem x (szczotki) w stosunku do x_2 (np. sierść) zlokalizowanego w x_3 (np. ogon), który jest częścią x_4 , w czasie i miejscu y).

Sekoj den ja četkam mojata kosa so meka četka.

Maria specjalną szczotką wyszczotkowała kotu skudłaconą sierść na brzuchu/brzuch kota/kota.

Četkala je leđa psa/leđa psu/ psa na leđima.

(HAND) C RAKUVA SE(m), RUKOVATI SE(sch) *def* (x_1 (us (($x_{H_{est}}$ pars x_1)) x_2) loc y (x_1 używa swojej ręki (x) w stosunku do x_2 , w czasie i miejscu y).

¹² J. Łoś, Gramatyka języka polskiego, 1913, s. 316 (Składnia): „Narzędnik instrumentalny, czyli narzędzia, różni się formalnie od innych tem, że tylko przez mianownik (nigdy zaś przez biernik) zastąpiony być może. (...) gdy właściwy instrumentalis w pewnym wyrażeniu wymieniamy na mianownik, jednocześnie mianownik tego wyrażenia zastępujemy przez dopełniacz: Bóg ręką nas karze = ręka Boga nas karze. (...) Zmiana narzędnika na mianownik odbywa się bardzo łatwo i wydaje się zupełnie naturalną, ponieważ człowiek, choćby najbardziej zależny od innych ludzi, zawsze może występować jako czynnik główny.“

¹³ Hasła JESTER, SNOB i PILOT₃ w aneksie.

Pred da se rakuva so damite Sideros im se pokloni.

Taj nije hteo da se rukuje sa gostima uprljanim rukama.

(FILLING) A PLOMBOVAT(cz), PLOMBIRA(m), PLOMBOWAĆ(p), PLOMBIROVAT'(r), PLOMBIRATI(sch) $\underline{\underline{def}}$ (x_1 (us ($x F_{est}$)) (x_2 loc (x_3 pars x_4))) loc y (x_1 używa x w stosunku do x_2 znajdującego się w x_3 , który jest częścią x_4 , w czasie i miejscu y).

Včera v poliklinice zubař zaplomboval mi zub zlatou plombou.

Ivan živee vo Skopje i im gi plombira zabite glavno na studentite.

W pobliskim Ošrodku Zdravia ortodontka plombuje dzieciom ubytki w mlecnych zębach szybkoobrotową maszyną.

Zubnoj vrač zaplombiroval mne zuby srebrom.

Moram još da plombiram dva zube.

(BROTHER) A BRATŘIT SE(cz), ZBRATI SE(m), BRATAĆ SIĘ(p), BRATATAT'SJA (r), BRATITI SE(sch) $\underline{\underline{def}}$ (($x_1 B_{est} x_2$) (sim (($x B_{est} x_1$) fung)) x_2) loc y (x_1 nie będąc bratem x_2 , zachowuje się jak x będący bratem x_1 , w stosunku do x_2 , w czasie i miejscu y).

Na vesnici Vaclav se sbratřil s Honzou.

Vo našeto selo vojnicite mnogu brgu se zbratija so selanite, a posebno so našite deca.

Wkrótce konwój i konwojowani zbratali się zupełnie.

Prebivaja v derevne Miša pobratalsja s sel'ksoj detvoroj.

Deca se ubrzo sprijateljše i zbratiše.

C RAZBRATI(m) $\underline{\underline{def}}$ (Z caus (($x B_{est} x_1$) fung)) loc y (Pewne zdarzenie Z powoduje, że x przestaje się zachowywać wobec x_1 jak jego brat / przestaje jak gdyby być jego bratem, w czasie i miejscu y).

Vojnata, luđe, vojnata gi razbrati!

(GUEST) A HOSTOVAT/HOSTIT(cz), GOSTUVA(m), GOŚCIC(p), GOSTIT'(r), GOSTOVATI(sch) $\underline{\underline{def}}$ (x G_{est} (x_1 poss x_2)) loc y (x jest gościem x_1 , który posiada x_2 / jest gościem w posesji(x) należącej do x_1 / jest gościem u x_1 , w czasie i miejscu y).

Hostila u babičky v Krakově tři dny.

Jas togaš bev kanet da gostuвам kaj Miško na selo.

Widywališmy się prawie codziennie, bo albo na spotkaniu spotykałem Pana Konstantego, albo u niego gościłem.

Gusar Pychtin gostil u nas.

Odseli smo i gostovali kod čestitog sveštenika V. Gregorića.

C HOSTIT(cz), GOSTI/GOŠTEVA(m), GOŚCIC(p), GOSTITI(sch) $\underline{\underline{def}}$ (x_1 caus (($x G_{est}$ (x_1 poss x_2)) us (x_3 poss x_1))) loc y (x_1 sprawia, że x będąc gościem u x_1 , w jego posiadłości (x_2), używa x_3 będącego własnością x_1 w czasie i miejscu y)

Hostili jsme Novákových vybornými jídly.

Taa ljubezno me gosteše/goštevaše so kafe i slatko.

Pousadzał ich na zydłach, mlekiem, serem gości.

Ugostila sam prijateljicu groždem.

(DAY) B DENUVA(m), DNEVAT'(r), DANITI/DANOVATI(sch) $\underline{\text{def}}$
 $(x_1 \text{ loc } (x_2 \text{ poss } x_3)) \text{ loc } (y \text{ D}_{est}) (x_1 \text{ zlokalizowany w } x_2 \text{ będcym własnością } x_3, \text{ spędza tam — u } x_3 \text{ — określony dzień } y / x_1 \text{ spędza dzień } y \text{ u } x_3, \text{ w jego posiadłości}(x_2))$

Otkako dojde, Anselmo denuvaše kaj niv, a docna navečer, odeše da prenok'eva vo štabot.

Nočevali my pri Sliznic mel'nice, gde v posledujušćij den' dnevali.

Jednom prilikom je danila u toj šumici četa . . . hajduka.

C DANITI(sch) $\underline{\text{def}}$ $((y \text{ D}_{est}) \text{ fiat}) \wedge ((x_1 \text{ fung}) \text{ fiat}) \text{ loc } y$ (staje się dzień(y) i x_1 zaczyna działać /podczas gdy staje się dzień(y) x_1 zaczyna działać/jednocześnie wstaje dzień i x_1 rozpoczyna pracę, w czasie i miejscu y) Godinama je danila.

D DENI(m) $\underline{\text{def}}$ $((y \text{ D}_{est}) \text{ fiat}) \wedge (x_1 \text{ loc } (x_2 \text{ poss } x_3)) \text{ loc } y$ (w tym samym czasie gdy staje się dzień (y), x_1 jest zlokalizowany w x_2 , który należy do x_3 , tzn. jest u x_3/y zastaje x_1 u x_3 , w x_2 , który jest własnością x_3 , w czasie i miejscu y) . . . , Siveta, pak, kaj Paca go temneše, kaj Paca go deneše. Na mnozinstvo od tie što gi stemni i ne gi razdeni pilepčani i denes ne im go znaat grobot.

(PUMP) B PUMPOVAT(cz), POMPA/PUMPA(m), POMPOVAĆ(p), PUMPATI(sch) $\underline{\text{def}}$ $((x_1 \text{ us } (x \text{ P}_{est})) \text{ caus } (((x_2 \text{ loc } x_3) \text{ Q}^1_{est}) \text{ fiat}) \text{ — } (((x_2 \text{ loc } x_4) \text{ Q}^2_{est}) \text{ fiat}) \vee ((x_4 \text{ Q}^3_{est}) \text{ fiat})) \text{ loc } y$ (x_1 używając pompy (x) sprawia, że x_2 zlokalizowane w x_3 staje się jakimś(Q^1) lub x_2 zlokalizowane w x_4 staje się jakieś inne (Q^2) lub x_4 staje się inne (Q^3), w czasie i miejscu y / x_1 używając pompy(x) powoduje, że gaz lub ciecz(x_2) w zbiorniku x_3 staje się rozrzedzony (Q^1) lub x_2 w zbiorniku x/ staje się sprężony (Q^2), przy czym jednocześnie może zajść odkształcenie zbiornika x_4 (Q^3), w czasie i miejscu y)

Pumpovali vžduch do pneumatiky.

Toj ja napumpa/napompa topkata so vžduh.

Przygotowaną już ciecz napompowano do elastycznych naczyń, powodując ich odkształcenie.

Dečak je napumpao vode u loptu da proveru da nije pokvarena.

(MATCHMAKER) A SVATAT(cz), SWATAĆ(p), SVATAT'(r) $\underline{\text{def}}$
 $((x \text{ M}_{est} x_1) \text{ fung } x_2) \vee ((x \text{ M}_{est} (x_1 \wedge x_2))) \text{ loc } y$ (x jest swatem x_1 w stosunku do x_2 albo x jest swatem x_1 i x_2 jednocześnie, swata ich ze sobą z własnej inicjatywy, w czasie i miejscu y)

Vysvatala Honzovi Mařenku, kdy byli před měsícem v Budějovicích.

Swatał mi ostatnio bogatą pannę. Wyswatał ich ze sobą. Wyswatał to małżeństwo.

Svatajut mne kak raz vdovca odnogo.

(MINE) A MINOVAT(cz), MINIRA(m), MINOWAĆ(p), MINIROVAT'(r), MINIRATI(sch) $\underline{\text{def}}$ $((x_1 \text{ us } (x \text{ M}_{est})) x_2) \text{ caus } \diamond (x_2 \text{ loc } U) \text{ loc } y$ (x_1 używając miny (x) w stosunku do x_2 powoduje, że x_2 może przestać być elementem zbioru U, częścią świata/ x_2 może przestać istnieć, w czasie i miejscu y)

Tři hodiny minovali pod obloukem nového mostu.

Ke go miniraš brodot koga k'e se oddaleči od pristaništeto.

Juž od trzech dni minują (pole) pod lasem.

Gruppu saperov otpravili vo vražeskiј tyl minirovat' dorogi.

Juče su vojnici minirali tu staru ćupriju.

(WINTER) C ZIMOVAT(cz) $\stackrel{def}{=} ((x_1 \text{ caus } ((x_2 \text{ loc } (x_3 \text{ poss } x_1)) \text{ loc } (y \text{ W}_{est}))) \text{ caus } \sim \diamond (x_2 \text{ loc } U)) \text{ loc } y_1$ (x_1 sprawa, że x_2 zlokalizowany w x_3 będącym własnością x_1 , spędza tam określony czas y (zimę), co powoduje, że x_2 nie może przestać być elementem uniwersum, częścią świata / x_1 sprawa, że x_2 spędzając zimę(y) w x_3 nie ginie, nie może ulec zepsuciu, zniszczeniu, w czasie i miejscu y_1)

Zazimovali sazenice v nových pařenístích/ včely v starých úlech/ brambory v krechtech.

D VYZIMOVAT(cz) $\stackrel{def}{=} ((x_1 \text{ loc } U) \text{ caus } (y \text{ W}_{est})) \text{ loc } y_1$ (x_1 przestał być elementem U , częścią świata z powodu zimy (y), w czasie i miejscu y_1)

Všechny kulturní rostliny v tomto roce vyzimovali.

Celý rybník vyzimoval.

(MOTHER) B MAJKATI SE(sch) $\stackrel{def}{=} ((x_1 \text{ us } „(x \text{ M}_{est})“ \text{ caus } Z) \text{ loc } y$ (x_1 używa zgodnie ze zwyczajem wyrażenia „majka“ z jakichś powodów Z , w czasie i miejscu y)

Šta se majkaš celu noć.

C MATKOWAĆ(p) $\stackrel{def}{=} (x_1 \text{ (us } „(x \text{ M}_{est})“ \text{) } x_2) \text{ lož } y$ (x_1 używa wyrażenia „matka“ w stosunku do x_2 , w czasie i miejscu y)

Pewna pani plotkując o przyszłej synowej, powiedziała: Jaka śmiała, jeszcze nie weszła do rodziny, a już mi matkuje.

(CHOLERA) CHOLEROWAĆ(p) $\stackrel{def}{=} ((x_1 \text{ (us } „(x \text{ Ch}_{est})“ \text{) } x_2) \text{ caus } Z) \text{ loc } y$ (x_1 używa zgodnie ze zwyczajem wyrażenia „cholera“ w stosunku do x_2 , z jakichś powodów Z , w czasie i miejscu y)

Od rana cholerowała na nieznośne dzieciaki, które nie chciały jej słuhać.

(TSAR) C CARUVA(m), CARIT'(r), CAREVATI/CAROVATI(sch) $\stackrel{def}{=} (x_1 \text{ sim } ((x \text{ T}_{est} \text{ } x_1) \text{ Q}_{est})) \text{ loc } y$ (x_1 jest podobny do cara(x) pod względem dodatkowo orzekanej o nim cechy Q , w miejscu i czasie y)

Brezata caruvaše so svojata visočina vo taa samotija.

V načale našego veka sredi literatur carila svojim vkusom francuzkaja.

U početku našega veka nad evropskom književnošću carovala je francuska.

Nikada u našem novinarstvu . . . nije epigram toliko carovao.

(JESTER) A ŠAŠKOVAT(cz), BŁAZNOWAĆ(p) $\stackrel{def}{=} ((x \text{ J}_{est} \text{ } x_1) \text{ fung } x_2) \text{ loc } y$ (x będąc błaznem x_1 pełni swe funkcje wobec x_2 , w czasie i miejscu y)
Jorrick najraději šaškoval v přítomnosti dam.

Nowosprowadzony trefniś księcia błaznował wobec dworu zbyt śmiało.

(SNOB) B SNOBOWAĆ SIE/SNOBIZOWAĆ SIE(p) $\stackrel{def}{=} (((x \text{ S}_{est})$

sim $((x_1 Q_{est}) \text{ fung}) \text{ fung } x_2) \text{ loc } y$ (x będąc snobem zachowuje się podobnie do x_1 , o którym orzekamy, że jest Q , w stosunku do x_2 , w czasie i miejscu y)

Ubrał się w swoje stare lachy i snobował się wobec nas/przy nas na posepnego proletariusza.

(PILOT₃) PILOTOVAT(cz), PILOTOWAĆ(p) $\stackrel{def}{=} ((x \text{ us } x_1) P_{est} x_2) \text{ loc } y$ (x używając x_1 jest pilotem x_2 , w czasie i miejscu y)

Pilotoval lodě jen v malých přístavech.

Kapitan ż.w. Jan Kunicki holownikiem „Ares“ pilotował w Porcie Północnym wielki masowiec „Uniwersytet Warszawski“. Holownik „Ares“ pilotował masowiec „Uniwersytet Warszawski“ w Porcie Północnym.

(THROAT) GARDŁOWAĆ(p) $\stackrel{def}{=} (x_1 ((\text{us } ((x \text{ Th}_{est}) \text{ pars } x_1)) \text{ Speak of } x_2) x_3) \text{ loc } y$ (x_1 przy pomocy własnego gardła (x) mówi coś (x_2) do x_3 / x_1 używa własnego gardła w związku z x_2 wobec x_3 , w czasie i miejscu y)

Długo i głośno gardłował przy szefie przeciw decyzji zarządu.

Gardłował wczoraj do sekretarza, że nie będzie chodził po żadnych zebraniach, ale na dzisiejsze potulnie przyszedł.

*Kazimiera Maria Solecka
Kamilla Termińska*

Р е з и м е

Kamilla Termińska

Kazimiera Maria Solecka

СЕМАНТИЧКЕ ДЕФИНИЦИЈЕ ДЕНОМИНАТИВНИХ ГЛАГОЛА

У наставку рада: К. М. Солецка, К. Термињска, *Покушај семантичких дефиниција* (Јужнословенски филолог 1979, с. 79—87, уводе се две следеће функције: $f_{\text{pars}} x, x_1$ и $f_{\text{poss}} x, x_1$ којима се, као релационе особине приписује антирефлексивност и антисиметричност. Разматра се специфична семантика деноминатива који стоје на граници лексикализације (нпр. *verba dicendi* или *verba movendi*). Образложена је потреба да се у дефиницију уведу логичке константе ($\wedge, \vee, \forall, \diamond, \text{'' ''}, \cup$) као и променљиве предиката Q .

На крају, обрађен је проблем семантичке немогућности да се остваре аргументи у неким контроверзним случајевима.

Тезе из чланка илустроване су у опширном додатку.